

Miljödepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia:
anna.cedrum@regeringskansliet.se
malin.johansson@regeringskansliet.se

Stockholm 2020-03-12

**REMISSYTTRANDE;
Genomförande av EU:s engångsplastdirektiv och andra åtgärder för en
hållbar plastanvändning
(Ert diarienummer M2020/02035)**

Visita är bransch- och arbetsgivarorganisation för den svenska besöksnäringen. Visita samlar ca 5 400 medlemsföretag med runt 8 000 arbetsställen, huvudsakligen hotell, restauranger, caféer, nöjesrestauranger, cateringföretag, konferensanläggningar, spa, campingföretag, vandrarhem, skidanläggningar, nöjes- och djurparker, turistbyråer samt turist- och eventföretag. Visita tecknar branschens kollektivavtal och är en medlemsorganisation i Svenskt Näringsliv. Som branschorganisation hjälper Visita företagen att växa och utvecklas och är besöksnäringens företrädare i politiska frågor.

Visita har tagit del av rubricerad promemoria och får härmed inkomma med följande

YTTRANDE

1. Sammanfattande synpunkter

- Visita motsätter sig det undermåligt utredda föreslagna kravet på flergångsalternativ då det är belastande för besöksnäringen samtidigt som det innebär stora risker för ökad miljöbelastning.
- Visita motsätter sig förbud mot muggar med mer än 10 % plast.
- Det behöver tydliggöras att besöksnäringen inte utgör producenter enligt föreslaget krav på nedskräpningsavgifter.
- Vad gäller informationskrav from 3 juli 2021 och ytterligare producentansvar behövs klargöranden.
- Vad gäller krav på märkning av muggar from den 3 juli 2021 behövs klargöranden, mjuk tillämpning och senarelagt tillämpningsdatum vad gäller föreslagen miljöstraffavgift.
- Det är – med tanke på den pågående coronapandemin och dess enormt negativa konsekvenser för företagen i bland annat besöksnäringen – en felaktig tidpunkt

att införa ytterligare krav och belastningar (som inte har uppenbar miljönytta) riktade mot verksamheter i en redan extremt hårt pressad bransch.

2. Förslagen i promemorian

I promemorian föreslås bland annat hur EU:s direktiv 2019/904 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön (engångsplastdirektivet) ska genomföras i Sverige. En del förslag är ren implementering av vad som anges i direktivet. Det anges en hel del goda förslag och intentioner i promemorian såsom krav på att förpackningar ska gå att materialåtervinna, att förpackningar ska innehålla återvunnen plast då detta är möjligt och att nedskräpningsförseelse ska kunna medföra straffansvar även om gärningen är ringa. I vissa fall anges förslag som antingen går utöver direktivet eller förslag där medlemsstaterna haft stor handlingsfrihet. Bland annat föreslås ett krav på att erbjuda servering i återanvändbara muggar och matlådor och att se till att dessa roterar. Visita anser att detta förslag är oansvarigt dåligt utrett och att denna fråga åtminstone bör lyftas ut och utredas vidare innan ett sådant krav kan komma att aktualiseras, vilket utvecklas nedan. Då det är ett mycket stort antal frågor som tas upp i promemorian kommer Visita nedan att fokusera på de som identifierats som viktigast för besöksnäringen och miljön.

3. Visitas synpunkter

Visita motsätter sig bland annat införandet av krav på flergångsalternativ och får här utveckla de brister och problem vi ser i förslagen.

3.1. Viktigt att beakta vid genomförandet av engångsplastdirektivet

I artikel 1 i bakomliggande direktiv anges syftet med direktivet vara att *”förebygga och minska vissa plastprodukters inverkan på miljön, särskilt vattenmiljön, och på människors hälsa samt att främja övergången till en cirkulär ekonomi med innovativa och hållbara affärsmodeller, produkter och material och därigenom bidra till den inre marknadens goda funktion”*. I utredningen anges också att direktivet syftar till att förutom minska förbrukningen även *”främja innovation för engångsprodukter med mindre miljöbelastning”*. Visita anser dock att utredningen, i alla fall vad gäller de krav som föreslås gälla besöksnäringen, varit för enkelspårig med att endast föreslå krav för att minska engångsalternativ och inte angivit några alternativ för att uppnå hållbara lösningar.¹ Direktivets syfte och den pågående snabba utvecklingen inom plastområdet

¹ I inledningen till konsekvensutredningen anges att det under respektive förslag ska redovisas möjligheter till alternativa lösningar, något som tyvärr sen inte görs.

borde beaktas vid implementeringen av direktivet på ett bättre sätt än vad utredningen gjort.

Det pågår en intensiv och snabb utveckling på plastområdet och besöksnäringen är högst delaktig och pådrivande i detta hållbarhetsarbete och i den viktiga omställning som sker. Utvecklingen och användningen går snabbt mot produkter som innehåller mindre plast samt alternativa, återvunna och biobaserade material. Näringslivet ställer också om till en mer cirkulär och resurseffektiv hantering inom detta område och i enlighet med EU:s tydliga målsättning om ökad cirkulär ekonomi tas tydliga steg mot bland annat ökad återvinning av engångsförpackningar. Stora och systemförändrande initiativ tas inom näringslivet. Nämnas kan t.ex. införandet av ett pant- och sorteringsystem för engångsförpackningar på restauranger av det nystartade svenska företaget inom cirkulär ekonomi ”&Repeat”, som restauranger ansluter sig till i snabb takt. Målet är att detta system ska utvecklas och att besöksnäringen ska gå över till ett cirkulärt system. Konsumenten får i detta system betala en återbetalningsbar pant på sin engångsförpackning och kommer härigenom ges ett ekonomiskt incitament att återvinna och sortera bättre. Det nu införda systemet med pant på engångsförpackningar fungerar både för take-away och för de som äter på restaurangen. På restaurangerna finns dessutom egna returpunkter som ser till att insamling av förpackningarna sker separat, vilket leder till ett renare materialflöde som bidrar till att materialets egenskaper och värde bevaras på ett bättre sätt. Idag återvinns en femtedel av engångsförpackningar och målet är att på tre till fem år komma till samma nivåer som PET-flaskor där ca 85 procent återvinns. Systemet med pant på engångsförpackningar kommer att innebära en övergång till en mer resurseffektiv cirkulär ekonomi samtidigt som det minskar nedskräpningen. Denna utveckling sker således helt i enlighet med direktivet.

En annan fråga som behöver beaktas vid införandet av direktivet är att förslagen nu kommit *innan* kommissionens försenade vägledning härom är klar. Härmed är viktiga frågor som t.ex. hur plast ska definieras inte klarlagda ännu, vilket blir bekymmersamt då det är oklart vilka produkter som kommer att omfattas av nu föreslagna regler. Då Naturvårdsverket också avvaktar denna vägledning ger det i nuläget inte heller någon ledning på frågor som aktualiseras härom, vilket är högst besvärligt för företagen.

I p 14 i direktivet framhålls vidare att det för vissa plastprodukter för engångsbruk inte finns några lättillgängliga alternativ som är lämpliga och mer hållbara. Det anges att medlemsstaterna bör vara skyldiga att vidta nödvändiga åtgärder, till exempel genom att fastställa nationella mål för minskad förbrukning för att uppnå en ambitiös och bestående minskning av förbrukningen av dessa produkter. Det betonas dock att detta i så fall får ske utan att äventyra livsmedelshygienen eller livsmedelssäkerheten, något

som också bör beaktas vid bedömningen av aktuellt förslag, särskilt vad gäller förslaget om krav på flergångsalternativ.

3.2. Förslaget krav på flergångsalternativ

I utredningen föreslås krav i 18-20 §§ i ”Förslag till förordning om engångsprodukter” på att den som tillhandahåller dryck i engångsmugg eller snabbmat i en engångsmatlåda ska erbjuda en möjlighet att få drycken eller maten serverad i en återanvändbar mugg eller matlåda (flergångsalternativ). Vidare ska denne vidta effektiva åtgärder så att muggarna, matlådorna och locken roterar flera gånger samt på försäljningsstället informera konsumenter om möjligheten att bli serverad i återanvändbar mugg eller matlåda, den miljöpåverkan engångsalternativ ger upphov till samt fördelarna med en minskad förbrukning av engångsalternativ. Detta krav föreslås träda i kraft den 1 jan 2024.

Ett alldeles för dåligt utrett förslag med risk för större miljöbelastning

Det vore en sak att ställa krav på besöksnäringen att tillhandahålla flergångsalternativ och få dessa att rotera om det var uppenbart, alternativt klarlagt, att detta skulle ge en tydlig miljönytta. Då det krävs krafttag inom miljöområdet kan det emellertid ibland vara aktuellt att pröva nya saker där det inte går att få något facit i förväg. I dessa fall är det dock ytterst viktigt att man utreder frågan så vetenskapligt och så grundligt som det bara går så att man inte inför belastande krav som inte ger någon miljönytta alls eller till och med orsakar ökad miljöbelastning.

Detta förslag är tyvärr synnerligen dåligt utrett. Man har t.ex. inte gjort någon utredning om konsumenters beteende för att utreda om aktuellt system verkligen skulle användas av konsumenterna, hur stort läckage det riskerar att uppstå ur ett sådant system (dvs. flergångsalternativ som skulle slängas felaktigt, ”fastna” i konsumenternas skåp och lådor, användas till annat, förstöras), etc. Man har inte heller gjort en egen ordentlig livscykelanalys över hur många gånger ett rimligt flergångsalternativ skulle behöva användas innan det miljömässigt blir bättre än ett engångsalternativ, vilket enligt Visita uppfattning är rent oansvarigt. Inte heller har man redogjort för föreliggande livscykelanalyser som visar att engångsalternativ är miljömässigt bättre än flergångsalternativ. Det anges i utredningen i förbifarten att det ”dock är av stor vikt att flergångsalternativet roterar effektiv under lång tid för att se en betydande positiv effekt för miljön”. Utredningen har dock inte utrett sannolikheten för detta, vilket är en stor brist i utredningen.

Underlaget man hänvisar till i utredningen är ”ett system i Bern med ca 400 restauranger” samt en mycket begränsad livscykelanalys som gjorts endast på muggar, och då endast på en bambumugg (bambu som innehåller plast är dock inte tillåten i kontakt med livsmedel²) och en termosmugg i metall. I utredningen anges härefter att det inte har ”genomförts någon jämförbar studie på matlådor av snabbmat som för muggar men eftersom materialen är jämförbara så bör även de positiva klimateffekterna vara jämförbara.” Detta är dock inte en slutsats som är rimlig att göra. Då bambu som innehåller plast för att ha en vätskebarriär inte får användas för livsmedel är en sådan produkt irrelevant i sammanhanget. Vad gäller muggen i metall kan anges att IVL drev ett projekt under 2020 om ett retursystem för take-away-förpackningar i Sverige där projektet valde flergångsalternativ i plast ”då varor i glas är tunga och svåra att stapla, lådor i metall är dyra och går inte att använda i mikrovågsugn. Ytterligare ett alternativ är muggar eller lådor i kompositmaterial (ofta med lite inblandning av trä i plast) men det är ett material som inte är återvinningsbart om man inte har ett special system för återvinning”.³ Mot denna bakgrund och då man inte kan jämföra slitage på muggar med livsmedelsbehållare då behållare slits mycket hårdare (med bl.a. knivmärken/skärsår i botten och fläckar i plasten från t.ex. tomat och kryddor) är det mycket märkligt att utredningen inte tillsett att det tagits fram en relevant livscykelanalys. I denna hade behövts kontrolleras hur just flergångsbehållare står sig mot engångsalternativ men även hur flergångsmuggar och flergångsbehållare i just plast står sig mot engångsalternativ, dvs. hur många gånger de behöver användas innan de miljömässigt blir bättre alternativ än engångs och om det är troligt att ett förslaget system skulle användas på detta sätt. I en sådan genomgång skulle det behöva utredas hur stort läckage ett föreslaget system beräknas få samt hur många gånger livsmedelsbehållare kan användas innan de blir repade, svårdiskade och ohygieniska att använda i kontakt med livsmedel så de måste bytas ut, samt hur dessa frågor påverkar föreslaget system.

Nämns i detta sammanhang kan att coronapandemin påverkat IVL:s ovan angivna projekt klart negativt och att det ännu inte utkommit med några slutsatser från projektet. Vidare kan även anges att restaurangföretag som nämns i utredningen som tidigare erbjudit gäster flergångsmugg som alternativ har fått slutat med detta under coronapandemin, för personalens säkerhet och för livsmedelssäkerheten då det finns

² https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/lokaler-hantering-och-hygien/material-i-kontakt-med-livsmedel/fragor-och-svar-om-bambu-och-plast-i-tallrikar-och-muggar#Vilka_produkter_galler_varningarna
<https://www.livsmedelsverket.se/om-oss/press/nyheter/pressmeddelanden/bambu-och-plast-otillaten-materialblandning-i-tallrikar-och-muggar>

³ <https://www.ivl.se/vart-erbjudande/forskning/cirkulara-floden/pantsystem-for-take-away-forpackningar-testas/information-till-kunder-om-muggar-lador-och-retursystemet.html>

ökad risk för smitta i hantering av flergångsalternativ. Då det inte är någon som vet hur länge viruset och mutationer av detta kommer att fortsätta påverka vår vardag vore det även av denna anledning orimligt att nu införa krav på flergångsalternativ. Även om just coronaviruset skulle vara helt under kontroll till 1 januari 2024 så finns risk att konsumenter inte kommer att vara benägna att använda sig av och vilja hantera flergångsalternativ under avsevärd tid framöver. I detta sammanhang kan även lyftas frågan om att det är svårt att få en plastprodukt som har ”skärsår” helt ren och att det i ett system med flergångsalternativ finns större risker vad gäller livsmedelshygien, korskontamination vad gäller allergener (dvs. större risk för personer som är allergiska) samt risk för smitta, inte bara av virus utan även av mikroorganismer.⁴

Nämnas måste också att utredningen, förutom att konstatera att det inte föreligger något etablerat system i Sverige, hänvisar mycket översiktligt till ”*ett etablerat pantsystem för återanvändbara muggar och matlådor för snabbmat i Bern med ca 400 anslutna restauranger.*” Det är här fråga om ett mycket få antal restauranger som deltar i detta frivilliga system, detta går att jämföra med ca 24 000 restauranger i Sverige. Utredningen har inte kunnat redogöra för t.ex. hur många konsumenter som faktiskt valt att använda sig av detta system, hur många gånger måltider som passerat genom systemet, hur artiklarna roterar i systemet, hur lång hållbarhet livsmedelsbehållare har eller något annat underlag som visar på att detta system är bättre än engångsalternativ, om det är hållbart, hur det fungerat under pandemin eller om det skulle fungera på ett stort antal aktuella restauranger i Sveriges avlånga land.

Risk för större miljöbelastning

Vad gäller miljökonsekvenser anges i utredningen att ”*vid ökad användning av flergångsalternativ så minskar förbrukningen av naturens resurser*” – något som dock är långt från säkert vad gäller föreslaget krav. Detta har ju tyvärr inte undersökts av utredningen. Utredningen har inte heller redogjort för att det även föreligger underlag som tyder på det motsatta. Det finns ett antal livscykelanalyser som visar på att engångsalternativ faktiskt är miljömässigt bättre än flergångsalternativ.⁵ Utredningen anger även att det ”*finns behov av minskad förbrukning för att åstadkomma en minskad*

⁴ Se bild på livsmedelsbehållare från systemet i Bern längst ned i detta remissyttrande.

⁵ Se exempelvis:

<https://www.huhtamaki.com/globalassets/global/highlights/responsibility/taking-a-closer-look-at-paper-cups-for-coffee.pdf>,

<https://www.eppa-eu.org/general/press-release-european-paper-packaging-alliance-12-january-2021.html>,

https://www.eppa-eu.org/uploads/Bestanden/RAMBOLL_RAPPORT_FINALE_VERSION.pdf

resursförbrukning och en cirkulär ekonomi". Detta är dock inte heller utrett eller säkert. Ett fungerande system med pant på engångsprodukter i likhet med PET, kommande plastfria alternativ samt starkt ökad återvinning och användande av återvunnen plast har också mycket god potential att åstadkomma en minskad resursförbrukning och en cirkulär ekonomi.

Det finns här risk att samtliga relevanta restauranger behöver införskaffa, lagerhålla och tillhandahålla flergångsalternativ i plast som inte kommer att användas av konsumenterna som utredningen tänkt utan som bara kommer att ligga och damma alternativ endast användas i mycket låg utsträckning. Det finns vidare stor risk att läckage ur systemet, för stort och snabbt slitage på artiklarna, större energi- och vattenförbrukning etc gör att flergångssystemet blir ett sämre alternativ miljömässigt.

Ytterligare frågor/konsekvenser

Om man leker med tanken att föreslaget krav skulle antas har utredningen varken lyft fram eller problematiserat hur ett relevant system ska tas fram. Även om mycket skulle kunna lämnas "till marknaden" borde olika scenarier gått igenom för att avgöra om föreslaget krav är görligt, rimligt och proportionerligt. I "värsta" scenariot får varje företag ta fram sina egna flergångsprodukter och ett eget rotationssystem. Risken är här dock avsevärd att konsumenterna inte kommer att använda sig av, och bära runt på produkter ifrån, en mängd olika system för de olika restaurangerna man vill köpa mat på. I det "bästa" scenariot skulle alla företag ansluta sig till ett och samma system men det är högst osannolikt att man skulle få ett sådant system att fungera, framför allt utanför de större städerna (vilket således exkluderar landsbygden och småorter). I ett sådant system skulle det även uppstå andra problem som tex ojämn fördelning av återlämnade artiklar (vid tex knytpunkter som centralstationer), olika uppfattning bland restauratörerna om när behållare nått sin livslängd och inte bör användas, minskad möjlighet till att utforma och marknadsföra sina produkter, etc. Det är också frågan om vilket pris man ska sätta på flergångsprodukten. Om man sätter ett för lågt pris är risken att den kommer att slängas eller i vart fall inte återbördas till företaget, ett för högt pris kommer att minska sannolikheten för att konsumenter vill delta. Även här skulle utredningen ha kunnat undersöka dessa frågor närmare.

Vad gäller kostnader för restaurangbranschen anges att ett system för flergångsalternativ troligtvis kommer att kosta mest i ett initialt skede men att det finns möjlighet att "föra över kostnaden till konsumenten" och att det med tiden kan leda till en lägre kostnad än vad engångsalternativen gör. Utredningens bedömning är att priset på måltider eller dryck för avhämtning inte bör påverkas över tid. Visita anser att utredningen har utrett frågan dåligt även i denna del. Utredningen har inte tillräckligt beaktat kostnader för att

implementera ett dylikt system i olika verksamheters inriktning och livsmedelshantering eller hantering av systemet såsom avbrott i flöden, emottagande av artiklar, informationsplikt, frågor från gästerna, längre kötider, tekniska frågor, etc. Det som ofta efterfrågas av konsumenterna på take-away restauranger och det som kan vara en stor del av dessa restaurangers affärsidé är just en snabbhet och smidighet som skulle påverkas av föreslaget krav, vilket också kan leda till minskad försäljning, lönsamhet och på sikt förlorade arbetstillfällen.

En annan viktig fråga är att föreslaget krav skulle bli konkurrensnedvridande med nackdel för restaurangbranschen jämfört med fabriksproducerad mat och matförsäljning i butik. Ytterligare krav skulle härmed ställas på restaurangbranschen som säljer t.ex. uppvärmd lasagne i engångsförpackning medan det inte skulle finnas något krav på fabriker eller butiker att tillhandahålla flergångsartiklar vad gäller en fryst lasagne i plastförpackning och att denna skillnad i krav påverkar prisbilden på produkterna. Det framgår vidare inte av utredningen om snabbmat som t.ex. färdigförpackade sallader i livsmedelsbutiker kommer att omfattas av kravet på flergångsalternativ. Detta vore ju dock orimligt då en gäst i så fall skulle behöva öppna en sådan förpackning för att hälla över i en flergångsalternativ, varpå ursprungsförpackningen ändå är förbrukad. Men skulle kravet *inte* gälla denna typ av mat på butik blir det en ytterligare och orimlig konkurrensnedvridning vad gäller restauranger vars verksamhetsinriktning är att tillhandahålla centralkökstillagad snabbmat eller färdigförpackade sallader. Det vore lika orimligt för t.ex. Panini som för butiken att hälla över färdigförpackade sallader i flergångsalternativ. Utredningen har inte tillräckligt beaktat eller utrett denna problematik.

En fråga som också kan nämnas i sammanhanget är att det i föreslagen 25 § i föreslagen reglering anges att den som tillhandahåller eller använder muggar och matlådor som är engångsplastprodukter i en yrkesmässig verksamhet effektivt ska bidra till att nå målet i 24 §. I denna paragraf anges att förbrukningen av aktuella muggar och matlådor ska ha minskat med 50 procent år 2026 jämfört med förbrukningen år 2022. Visita anser att en halvering är ett för högt ställt mål på fyra år. Nämnas här kan att det även finns ett problem med statistiken här. I aktuell utredning anges att det i Sverige används en miljard muggar per år (se tex s. 230) till skillnad från utredningen Skatt på engångsartiklar (SOU 2020:48 se tex s. 359) som istället räknade med 500 miljoner muggar per år. Beroende på hur man räknar kan ju således målet på en femtioprocentig minskning redan vara uppfyllt redan 2022. Trots denna osäkerhet i statistiken och trots den stora oklarheten om konsumenter kommer vilja använda sig av flergångsalternativ anges på s 112 i utredningen att kravet bör utvärderas innefattande en *”analys om de åtgärder som vidtagits av de berörda aktörerna för att åstadkomma en effektiv rotation är tillräckliga. Vid behov bör striktare krav på t.ex. gemensamma rotationssystem eller*

pantsystem övervägas.” Då förslaget är så dåligt utrett finns ju dock här en klar risk att detta system inte kommer att användas av konsumenterna *oavsett* vad de berörda aktörerna gör. Att i detta läge dessutom hota med striktare krav och nya system är provocerande.

Särskilt om föreslagna undantag från kraven

Som Visita anför ovan är förslaget på krav på flergångsalternativ alltför dåligt utrett och utgör risk för större miljöbelastning. Att utredningen föreslagit undantag från kraven lagar inte denna grundläggande brist, utan frågan måste *oavsett* detta utredas mer för att kunna vara rimlig att ens föreslå. Visita önskar ändå framföra följande vad gäller föreslagna undantag.

Utredningen har föreslagit ett undantag från kravet om den som endast tillhandahåller dryck eller snabbmat i en engångsmugg eller engångsmatlåda som *”helt består av papper eller kartong som inte har modifierats kemiskt på ett sätt som fördröjer nedbrytningen.”* Det anges i utredningen att den inte får innehålla någon plast. Här är frågan om definitionen av plast i engångsplastdirektivet aktualiseras eller vart gränsen dras för *”inte modifierats kemiskt”*. I utredningen anges följande. *”Gränsdragningsproblematiken kring vilka naturliga polymerer som modifierats på kemisk väg som omfattas av direktivet och vilka som inte omfattas av direktivet kommer att medföra ett behov av vägledning för bedömning av enskilda fall. En sådan vägledning håller på att tas fram av kommissionen.”* Visita anser att det inte är tillräckligt tydligt vilka produkter som skulle falla in under detta förslag till undantag.

Utredningen föreslår även ett undantag för den som tillhandahåller dryck eller snabbmat i färre än sammanlagt 100 engångsmuggar och engångsmatlådor per dag som verksamheten är öppen. Detta antal föreslås minska till sammanlagt 50 stycken den 1 januari 2026. Visita anser att det är bra att man valt att föreslå ett undantag för restauranger som nästan inte har någon, eller har en mycket liten, take-awayservice. Men även de allra minsta företag som har take-away-inriktning kommer snabbt upp över gränserna på 100 och 50 enheter sammanlagt och undantaget bör i så fall enligt Visita uppfattning utökas rejält.

Utredningen föreslår även att Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om undantag från kraven för fall där det är oskäligt att kräva tillhandahållande av flergångsalternativ. I utredningen anges ett exempel på när det är oskäligt, nämligen följande: *”Det kan t.ex. vara oskäligt att snabbmat som industriellt förpackats i enportionsförpackningar omfattas av kraven om det inte är möjligt att bibehålla livsmedelssäkerheten vid en övergång till återanvändbara alternativ. Det gäller främst snabbmat som vanligtvis säljs i en dagligvaruhandel och inte på en restaurang och som är svår att servera i*

återanvändbara förpackningar, t.ex. yoghurt eller fruktpuréer i enportionsförpackningar. Föreskrifter om undantag kan även meddelas om engångsmatlådan eller engångsmuggen behövs för att på ett inte obetydligt sätt förlänga hållbarheten hos livsmedel. Det kan gälla snabbmat som inte tillverkas för att säljas samma dag och som ska ha en längre hållbarhet än vad som vanligtvis är fallet för snabbmat. Det gäller t.ex. mjölkbaserade efterrätter, gröt eller yoghurt.” Det framgår inte vad utredningen menar med ”industriellt förpackats” och inte heller här beaktas de gränsdragningsproblem och konkurrensproblem som Visita uppmärksammat ovan.

Visita sammanfattande inställning om kravet på flergångsalternativ

Som framgår ovan motsätter sig Visita att krav att tillhandahålla flergångsalternativ införs och även de krav som följer av detta. Visitas anser att det vore helt orimligt att lägga detta belastande krav på företagen när frågan är så dåligt utredd och när risk för negativa miljöeffekter föreligger. I vart fall måste frågan lyftas ut och utredas ordentligt och önskade resultat måste göras åtminstone troliga innan ett sådant belastande krav kan införas.

Visita skulle, i en pandemifri verklighet, kunna se att ett frivilligt system med flergångsmuggar kan fungera för vissa företag i vissa städer. Vidare skulle ett frivilligt system med flergångsalternativ eventuellt kunna fungera på särskilda ställen såsom t.ex. universitetsområden. Men det är långt ifrån klarlagt eller ens sannolikt att ett nationellt krav på ett sådant system skulle fungera runt om i Sverige. Här vore det bättre att den snabba utvecklingen på plastområdet får ske, att nu föreslagna bestämmelser om bl.a. krav på materialåtervinningsbara förpackningar och krav på att förpackningar ska innehålla återvunnen plast får ges effekt, att återvinning ökas markant, att pantsystem på engångsartiklar tillåts utvecklas och att vi på många olika sätt kan uppfylla direktivets syfte att främja övergången till en cirkulär ekonomi med innovativa och hållbara affärsmodeller, produkter och material. Det skulle också, som alternativ till ett krav, vara mycket positivt med ett ekonomiskt stöd till företag som önskar arbeta fram och pröva flergångsalternativ och flergångssystem. Detta skulle också ge empiriskt underlag att framöver kunna bygga ett eventuellt krav om flergångsalternativ på, om systemet skulle visa sig framgångsrikt och möjligt att skala upp nationellt.

3.3. Förbud mot muggar som innehåller mer än 10 % plast

Förutom de förbud mot vissa plastprodukter som framgår av direktivet har utredningen i 15 § förslaget till förordning om engångsprodukter förslagit ett förbud som går utöver direktivet, nämligen att ”Det är förbjudet att på den svenska marknaden släppa ut

engångsmuggar som innehåller mer än tio procents plast.” Bestämmelsen föreslås träda i kraft 1 januari 2024. Som Visita erfar aktualiseras här problem för framför allt två sorter muggar, dels pappmuggar med plastbeklädnad och plastmuggar i 100% plast.

Vad gäller föreslaget förbud kan detta bli ett problem för vissa pappmuggar med plastbeklädnad då läskmuggar i papper kan behöva vara ”beklädd” med tunn plast både på insidan och utsidan för att hålla vätan, särskilt då muggen ska hålla kall dryck och is en varm dag när det bildas kondens på muggens utsida. Muggar med lägre andel plast har större risk för att läcka igenom och släppa i fogarna (t.ex. i bilen på vägen hem från take-away). Då aktuella muggar består av mer än 10 % plast är således kravet inte genomförbart så som muggarna ser ut idag. Utvecklingen för att minska andelen plast i pappersmuggar material går dock snabbt framåt och om det är möjligt med lägre plastandel i pappersmugg eller att använda andra material som inte utgör plast kommer denna utveckling ske ändå när det är möjligt oavsett förbud, vilket gör att detta förbud inte behövs. Frågan är också beroende på definitionen av plast, vilket som angetts ovan inte är klarlagd ännu.

En konsekvens av detta förslag till förbud som utredningen inte beaktat är dessutom att muggar helt i plast blir förbjudna, vilket innebär att företag inte kan sälja t.ex. färdigberedda, färgglada, aptitretande smoothies och liknande drycker i sådana, vilket kan minska försäljningen av dessa och leda till försäljningstapp. Företagen missar här möjlighet att exponera och förbereda produkter som kan ge försäljningsfördelar och bidra till ett gott hälsosamt utbud. Vidare riskeras att hållbarheten minskar och matsvinnet ökar då muggar med lägre andel plast har mycket kortare hållbarhet. Matsvinn är ofta sämre ut miljöperspektiv än att livsmedelsbehållaren är gjord av plast, då livsmedlet i en förpackning ofta står för en större del av klimatpåverkan än själva förpackningen. Plastförpackningens negativa miljöeffekter kan således uppvägas av dess nytta för att förebygga matsvinn. Muggar helt i plast har således sin plats om de används där det är det bästa alternativet ur livsmedels- och matsvinnssynpunkt. Muggar helt i plast kan dessutom vara lättare att återvinna än en pappersmugg i olika lager. Visita anser mot bakgrund av ovanstående att föreslaget förbud inte bör införas.

3.4. Krav på nedskräpningsavgifter - tydligt producentbegrepp behövs

I utredningen ges förslag om en ny förordning om nedskräpningsavgifter. I denna anges att en producent varje år till Naturvårdsverket ska betala nedskräpningsavgifter om producenten på den svenska marknaden tillhandahåller bl.a. dryckesbehållare, engångsplastlock till muggar, flexibla omslag, muggar som är engångsplastprodukter, matlådor som är engångsplastprodukter, tunna plastbärkassar, eller våtservetter. Vidare

anges att avgiftsskyldigheten i fråga om förpackningar gäller både den som släpper ut en förpackning utan innehåll och den som släpper ut en förpackning med innehåll. Nedskräpningsavgifter tas ut som en rörlig produktavgift och en fast årsavgift. Om flera olika producenter är avgiftsskyldiga för samma produkt får Naturvårdsverket efter ansökan sätta ned eller efterskänka nedskräpningsavgifterna.

Frågan är vem som utgör producent här och vem som härmed ska betala angivna avgifter. Visita anser att det här är mycket viktigt (trots att företagen i besöksnäringen i slutändan ändå får betala för dessa avgifter när de köper in artiklarna) att producentavgiften betalas högre upp i kedjan. Restaurangföretag som är konsumenter av dessa förpackningar och endast fyller serviceförpackningar vid försäljningstillfället eller dessförinnan ska inte hamna in under producentbegreppet då detta skulle resultera i bl.a. uppgiftsskyldigheter till Naturvårdsverket, dubbelbetalning av nedskräpningsavgifter och ett krångligt ansökningssystem för att få dubbelbetalade avgifter återbetalda, vilket skulle innebära större regelbörda för företagen och ökade belastningar för Naturvårdsverket.

Enligt utredningen ska definitionen ”*producent*” ha samma betydelse som i förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar (förpackningsförordningen). Med producent avses i denna förordning den som yrkesmässigt fyller eller på annat sätt använder en förpackning som inte är en serviceförpackning i syfte att skydda, presentera eller underlätta hanteringen av en vara, för in en förpackad vara till Sverige, tillverkar en förpackning i Sverige, eller för in en förpackning till Sverige. Med förpackning avses i denna förordning en produkt som har framställts för att innehålla, skydda eller presentera en vara eller för att användas för att leverera eller på annat sätt hantera en vara, från råmaterial till slutlig produkt och från producent till användare, om produkten bl.a. är en serviceförpackning genom att den bl.a. fylls vid försäljningstillfället. Det föreligger vissa gränsdragningsfrågor vad gäller vad som innefattas i ”*fylls vid försäljningstillfället*” då t.ex. vissa restauranger fyller förpackningar innan försäljningstillfället (såsom förberedda sallader exempelvis) och vissa restaurangföretag producerar mat i ett centralkök som man sedan förser försäljningsställen med. Men då syftet med regleringen med just serviceförpackningar är att lägga ansvaret högre upp i kedjan har det i praktiken inneburit att även dessa företag anses hamna under undantaget om serviceförpackningar och härmed inte anses utgöra producenter, vilket är en rimlig och praktisk lösning på frågan.

I utredningen anges följande. ”*Av ordförklaringen till producent framgår att avgiftsskyldigheten inte gäller i alla försäljningsled utan i huvudsak endast första gången en produkt görs tillgänglig i Sverige även om skyldigheten gäller då produkten tillhandahålls på den svenska marknaden (5 §). Eftersom avgiftsskyldigheten gäller bl.a.*

förpackningar måste dock uttrycket tillhandahålla på den svenska marknaden användas eftersom en förpackning först kan säljas av en producent för att sedan paketeras med ett innehåll av en annan producent. Båda dessa producenter ska omfattas av avgiftsskyldigheten eftersom båda producenterna inte alltid återfinns i Sverige. I de situationer flera producenter är avgiftsskyldiga för samma produkt kan Naturvårdsverket sätta ned avgiften (19 §). [...] Enligt andra stycket gäller avgiftsskyldigheten avseende förpackningar både den som släpper ut en förpackning utan innehåll och den som släpper ut en förpackning med innehåll. Avgiftsskyldigheten gäller således inte bara när något säljs som en förpackning för att sedan paketeras med ett innehåll. Även en förpackad vara omfattas av avgiftsskyldigheten. T.ex. kan en dryckesbehållare eller mugg säljas både som förpackning till någon som säljer dryck och när en dryck säljs. Dessa olika aktörer återfinns inte alltid i Sverige och är därför inte alltid avgiftsskyldiga. Av 19 § framgår att avgiften kan sättas ner om flera olika producenter är avgiftsskyldiga för samma produkt. Enligt tredje stycket ska nedskräpningsavgifter tas ut som en rörlig produktavgift (11–13 §) och en fast årsavgift (14 och 15 §§).”

Visita anser att det är svårt att utläsa om detta kommer att påverka den ordning som gäller idag om vem som anses vara producent i Sverige. Utredningen har dock inte angett att dagens ordning härom ska ändras eller att producentbegreppet ska utökas vad gäller denna del. I utredningens konsekvensutredning (s 245) vad gäller aktuellt producentansvar anges uttryckligen att antalet producenter är ca 10 000 producenter vilket överensstämmer med dagens antal, och utredningen har härmed inte angett något om att t.ex. de ca 24 000 restaurangföretag som finns i Sverige utgör eller riskerar att utgöra producenter, vilket då borde innebära att utredningen inte heller beaktar de som på vid olika tidpunkter endast fyller serviceförpackningar eller besöksnäringen i stort som producenter.

Visita efterfrågar här ändå ett tydligare klarläggande vad gränsen för producentansvaret går och att det klargörs att de som endast fyller eller på annat sätt använder serviceförpackningar vid försäljningstillfället men även innan själva försäljningstillfället ska vara undantagna från att utgöra producenter och därmed inte heller omfattas av föreslagna krav. En annan ordning skulle som nämnts ovan vara alltför belastande för företagen och även för Naturvårdsverket.

Nämns i detta sammanhang kan även att det i utredningen anges vad gäller generella konsekvenser att producenter kommer få ökade kostnader genom nedskräpningsavgiften på 800 miljoner kronor per år, men inte att denna kostnad kommer att slå mot besöksnäringen som inköpare av dyrare produkter. Det anges att priset övervältras på konsumenterna, men det borde vidare ha angetts som konsekvens

för besöksnäringen att en prishöjning för besöksnäringen också kan leda till minskad försäljning, minskad lönsamhet och förlorade arbetstillfällen.

3.5. Informationskrav from 3 juli 2021 och producentansvar, tydlighet behövs

Utredningen föreslår att det i 71 a § i förslaget till förordning om ändring i förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar införs följande paragraf. ”*En producent som på den svenska marknaden tillhandahåller tunna plastbärkassar, flexibla omslag, dryckesbehållare, engångsplastlock till muggar eller matlådor eller muggar som är engångsplastprodukter ska informera konsumenter om*

- 1. återanvändbara alternativ till produkten och tillgängliga system för återanvändning,*
- 2. hur produkten ska hanteras när den blir avfall, och*
- 3. de negativa miljöeffekter som nedskräpning eller annat olämpligt bortskaffande av produkten ger upphov till.*

Informationen ska bidra till mindre nedskräpning, en hållbar användning av produkterna och att avfall från produkterna hanteras på ett lämpligt sätt.

Informationen ska vara lättillgänglig, uppmuntra till ett ansvarsfullt konsumentbeteende och lämnas återkommande.” Denna information ska lämnas från den 3 juli 2021. En producent som tillhandahåller fler än 5000 förpackningar per år ska även senast 31 mars 2024 och sen var tredje år lämna rapport till Naturvårdsverket om informationskravet. I detta sammanhang kan nämnas att det vidare föreslås att en producent ska lämna ett antal uppgifter till Naturvårdsverket innan den tillhandahåller en förpackning på marknaden samt lämna en rapport till Naturvårdsverket varje år.

Här aktualiseras samma frågeställning som ovan, dvs. om restauranger m.fl. som endast fyller serviceförpackningar innan och vid försäljningstillfället omfattas av producentbegreppet och omfattas av dessa skyldigheter, något som inte tydligt framgår av utredningen. Som ovan får vi dock utgå från att dessa företag inte omfattas, utan att det är producenterna som i tidigare led tillhandahåller dessa produkter för inköp som omfattas av dessa krav. Detta är också den enda rimliga avvägningen då det annars skulle vara oerhört belastande både för besöksnäringen och Naturvårdsverket att behöva hantera detta från många fler verksamheter.

Frågan är också hur den informationen som enligt kravet ska ske från den 3 juli 2021 ska ske i praktiken? Här är det viktigt att en eventuell vägledning tas fram i samråd med berörda branscher för att få en så välanpassad och effektiv information som möjligt.

3.6. Krav på märkning av muggar from den 3 juli 2021 - mjuk tillämpning krävs

I artikel 7.1 i engångsplastdirektivet fastställs märkningskrav för bl.a. muggar och det anges vidare i artikel 17 att medlemsstaterna ska tillämpa de bestämmelser som är nödvändiga för att efterleva denna bestämmelse. I artikel 7.2 anges att kommissionen senast den 3 juli 2020 ska anta en genomförandeakt som fastställer de harmoniserade specifikationerna för denna märkning. Denna genomförandeakt blev dock försenad och i december kom istället nu aktuell utredning med förslag på märkningskrav. Den 17 december 2020 kom dock kommissionens genomförandeförordning 2020/2151. Då utredningens förslag inte helt överensstämmer med genomförandeförordningen uppstod frågan om vilka krav som kommer att gälla. Naturvårdsverket har vid frågan härom i mail till näringslivet tydligt angett att vad gäller det krav på märkning av muggar som anges i så kommer ”Sverige kommer inte att ställa andra krav än de som finns i EU-förordningen 2020/2151. Detta innebär att om en producent märker sina produkter i enlighet med EU-förordningen 2020/2151 så uppfyller producenten märkningskraven.” Visita utgår från att denna uppgift stämmer och går därför inte in närmare på utredningens förslag i denna del. Skulle Naturvårdsverkets besked inte stämma är det av avgörande vikt att kommande lagstiftning härom stämmer överens med genomförandeförordningen.

I förordningen anges bl.a. att ”*informationstexten på märkningen ska vara skriven på det eller de officiella språken i den eller de medlemsstater där plastprodukten för engångsbruk släpps ut på marknaden*”, dvs. i Sverige på svenska. I bilaga IV i förordningen anges de harmoniserade specifikationerna för märkning av muggar. Olika märkningskrav finns om produkten är helt i plast eller delvis av plast. Det anges vidare som undantag att märkningen av muggar som helt eller delvis är gjorda plast och som släpps ut på marknaden före den 4 juli 2022 får fästas på förpackningarna med hjälp av klistermärken.

Kommissionens försening har inneburit att producenter av muggar inte har kunnat ställa om sin produktion för att uppnå kraven och restaurangföretag har inte heller kunnat köpa in muggar som uppfyller kraven. Vad gäller frågorna om hur redan tillhandahållna produkter ska hanteras efter den 3 juli 2021, vilka lager som anses vara satta på marknaden eller inte, vem som ansvarar för att muggarna är märkta den 3 juli etc. har företagen inte kunnat få några svar på av Naturvårdsverket som hänvisar till en kommande vägledning.

I praktiken har vi nu således en situation där märkningskravet endast är ett par månader bort och ett stort antal redan producerade muggar inte uppfyller märkningskraven. Det finns här en stor risk för en stor mängd muggar kommer att slängas om denna fråga inte

kan lösas på ett praktiskt rimligt sätt. Att sätta klistermärken på alla muggar är dessutom inte fördelaktigt för återvinningsprocessen av dessa muggar, vilket också det går emot syftet med direktivet. Då märkningskravet fastslås i direktivet önskar Visita här endast framföra en hemställan om en rimlig och mjuk tillämpning av detta märkningskrav, vilket skulle innebära bl.a. att så många redan producerade muggar som möjligt skulle kunna användas och att muggar inte behöver förses med tidskrävande, resurskrävande och återvinningsbesvärande klistermärken. Vidare är det av högsta vikt att utredningens föreslagna miljöstraffavgift om detta på 10 000 kronor inte blir tillämplig från den 3 juli 2021 som det föreslås, utan att tillämpningen av denna skjuts fram förslagsvis ett år eller åtminstone ett halvår för att kompensera kommissionens fördröjning av frågan, se utveckling av frågan om miljöstraffavgifter nedan.

Nämns här kan att besöksnäringen ej tagits upp i konsekvensutredningen vad gäller frågan om märkningskravet. Här kan nämnas att om ansvaret för att sätta klistermärken på muggarna hamnar på restaurangerna kommer detta innebära en inte obetydlig kostnad i arbetstid. Om märkningskravet innebär stora kassationer eller ökade kostnader för producenterna att sätta klistermärken på samtliga muggar kommer dessa ökade kostnader belasta besöksnäringen. Dessutom föreligger även risk för ökade avgifter för tillsyn och miljöstraffavgifter, vilket också utgör belastande konsekvenser för besöksnäringen.

3.7. Miljöstraffavgifter

I utredningen föreslås ett antal nya miljöstraffavgifter. Bland annat föreslås i 19 b § i förordning om ändring i förordningen om miljöstraffavgifter följande. *”För en överträdelse av 41 a § förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar genom att på den svenska marknaden tillhandahålla en mugg utan att den är försedd med föreskriven märkning ska en miljöstraffavgift betalas med 10 000 kronor.”* Bestämmelsen föreslås träda i kraft den 3 juli 2021.

I ovan angivna föreslagna 41 a § anges följande.

”En mugg som är en engångsplastprodukt får endast tillhandahållas på den svenska marknaden av en producent om muggen är märkt med information om

- 1. att muggen innehåller plast,*
- 2. hur muggen i enlighet med avfallshierarkin i 15 kap. 10 § miljöbalken ska hanteras när den blivit avfall,*
- 3. de sätt att bortskaffa muggen som ska undvikas, och*
- 4. de negativa miljöeffekter som nedskräpning eller annat olämpligt bortskaffande av muggen ger upphov till.*

Märkningen ska vara framträdande, lätt att läsa och outplånlig.”

Som Visita angivit ovan har Naturvårdsverket klargjort att det är märkningskraven i genomförandeakten som istället kommer att gälla och Visita utgår från att förändringar kommer att göras för att miljöskaktionsavgiften kommer att överensstämma med de märkningskrav som kommer att gälla. På grund av de anledningar som Visita angett ovan, dvs. det faktum att kommissionen varit sen med klargörande genomförandeakt, då oklarheter fortfarande föreligger om hanteringen av muggar, etc. så behöver datumet för ikraftträdandet flyttas fra förslagsvis ett år men åtminstone ett halvår för att kompensera kommissionens försening.

Vad gäller förslaget om att införa krav på flergångsalternativ anser Visita som angetts ovan att detta krav inte bör införas då det är för dåligt utrett och riskerar att förutom innebära belastningar för företagen medföra sämre miljöeffekter. Utredningen föreslår nu i samband med detta förslag att genom att inte erbjuda en möjlighet att få dryck eller mat serverad i en återanvändbar mugg eller återanvändbar matlåda för snabbmat ska en miljöskaktionsavgift betalas med 10 000 kronor och för överträdelse om att inte lämna föreskriven information ska en miljöskaktionsavgift betalas med 5 000 kronor. För det fall förslaget krav skulle införas är det här av stor vikt att det finns utrymme för verksamheterna att inom rimliga gränser själva kunna bestämma hur ett sådant erbjudande och sådan information ska gå till som kan passa verksamheterna så att inte miljöskaktionsavgifter utgår i alltför hög grad.

Det föreslås vidare en miljöskaktionsavgift på 5 000 kronor för en överträdelse av föreslagen bestämmelse om att tillhandahålla en plastbärkasse utan att lämna föreskriven information till konsumenter, något som också kan träffa företag inom besöksnäringen. Även här är det viktigt att det finns ett utrymme för verksamheterna att inom rimliga gränser själva kunna bestämma hur en sådan information ska gå till som kan passa verksamheterna. Då det är en hel del informationskrav som träffar restaurangverksamheter, inte bara inom miljöområdet utan även inom livsmedelsområdet, så är det inte alltid den bästa lösningen att ha all information precis där gästerna dessutom ska bilda sig en uppfattning om meny och göra sina matval utan utrymme bör här finnas för olika lösningar.

Då ett antal nya miljöskaktionsavgifter som träffar besöksnäringen föreslås införas önskar Visita även framföra följande. Företag inom besöksnäringen omfattas av en mycket stor mängd regler på en stor mängd rättsområden. Besöksnäringen består till stor del av många små företag där det kan vara svårt att få tiden att räcka till och vara utmanande att inhämta all relevant information. Då miljöskaktionsavgift utdelas strikt, dvs. utan uppsåt eller oaktsamhet, och på en mängd olika punkter kan det för ett litet företag som gjort något oavsiktligt misstag här bli fråga om relativt sätt mycket pengar,

särskilt om det skulle bli aktuellt med flera avgifter. Här är det viktigt att kommunernas miljöförvaltningar kan informera, ge råd och föra dialog med företagen, speciellt de små företagen, om de nya kraven och hur de ska uppfyllas och att det åtminstone initialt blir en mjuk tillämpning även här.

Det föreslås också införas en miljöstraffavgift på 10 000 kr för överträdelse enligt föreslagna bestämmelser i förordningen om producentansvar för förpackningar genom att vara försenad med att lämna in föreskrivna uppgifter till Naturvårdsverket. Denna bestämmelse föreslås träda i kraft den 3 juli 2021. Som Visita nämnt ovan är det av stor vikt att restauranger eller liknande som endast fyller serviceförpackningar vid och i samband med försäljningstillfället inte omfattas av producentbegreppet här, vilket bör tydliggöras. Dessa företag bör inte heller omfattas av föreslagen miljöstraffavgift vilket också bör förtydligas.

3.8. Straffansvar

Utredningen föreslår också att den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot en föreskrift om förpackningars återvinningsbarhet som regeringen har meddelat ska kunna dömas till böter eller fängelse i högst två år. Straffbestämmelsen ska börja gälla den 1 januari 2025. I 37 § förpackningsförordningen föreslås ett krav att en förpackning endast får tillhandahållas på den svenska marknaden av en producent om förpackningen kan återanvändas eller återvinnas.

En tydlig straffbestämmelse är bra som tydlig signal till producenter som inte sköter sig. Dessutom minskar det risken för att felaktig plast kommer in i systemet. Det är också bra att det i dessa fall kan göras en bedömning i det enskilda fallet och därför passar straffansvar bättre än straffavgift. Visita önskar här endast framföra samma reservation som tidigare vad gäller producentbegreppet, att det är avgörande att de företag som endast fyller serviceförpackningar vid och runt försäljningstillfället inte räknas som producenter och av den anledningen skulle komma att omfattas av denna straffbestämmelse, utan att detta istället riktar sig till och omfattar de verkliga producenterna som restaurangföretagen köper dessa produkter av.

3.9. En felaktig tidpunkt att införa ett dåligt utrett betungande system

Företagen i besöksnäringen – restauranger, hotell, konferensanläggningar, nöjesparker, nattklubbar, skidanläggningar och campingplatser m.m. – har drabbats oerhört hårt till följd av coronapandemin och de restriktioner som införts i samband med denna. Möjligheten till take-away och användandet av engångsförpackningar har varit avgörande inte bara för företagens överlevnad utan också mycket viktiga för

konsumenter. Staten har vidare behövt gå in med stora ekonomiska stödåtgärder för branschens överlevnad. Detta är avgörande omständigheter som inte beaktats i utredningen, men som måste beaktas nu.

Det är i dagsläget inte möjligt att förutse exakt hur länge och svårt pandemin kommer att fortsätta utgöra en extrem press på besöksnäringen, men även om pandemin skulle vara helt under kontroll om ett halvår och inga nya mutationer försvårar läget är det då bara två år kvar tills företagen ska uppnå kravet på flergångssystemet om det beslutas gälla enligt föreslagen tillämpningstid. Mot bakgrund av att en stor del av företagen kommer att ha stora återbetalningar av både lån och anstånd på skatt att göra framöver är det högst troligt att branschen inte kommer ha återhämtat sig till dess. I vart fall borde ett eventuellt införande av krav på flergångsalternativ avvaktas till dess pandemin är helt över och branschen haft möjlighet att återhämtat sig. Då återhämtningen med stor sannolikhet kommer att ta flera år kommer också utvecklingen vad gäller plast ha kommit ännu längre än idag vilket kommer att kräva en förnyad utredning i frågan innan ett eventuellt krav på flergångsalternativ kan föreslås införas.

Med vänlig hälsning

Jonas Siljhammar
VD

Anna Sandborgh
Branschjurist

